

**ΔΙΔΑΣΚΟΝΤΑΣ ΙΣΤΟΡΙΑ ΜΕΣΩ ΤΟΥ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ:
ΧΡΗΣΙΜΟΤΗΤΑ Η ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ; ΝΕΕΣ
ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ.
TEACHING HISTORY THROUGH INTERNET :
UTILITY OR NECESSITY ? NEW CHALLENGES .**

*Αγγραφιώτου Περσεφόνη
Δρ. Ιστορίας Α.Π.Θ. , Σχολική Σύμβουλος Φιλολόγων*

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Οι εξελίξεις στον τομέα της τεχνολογίας και τα τεράστια αρχεία γνώσης, που έχουν δημιουργηθεί στο διαδίκτυο, κάνουν την Ιστορία ένα από τα πιο δύσκολα μαθήματα σε ό,τι αφορά τη διδασκαλία της. Οι εκπαιδευτικοί πρέπει να προετοιμάζονται για τους μαθητές της επόμενης γενιάς και την εφαρμογή της διαδικασίας της «διδασκτικής προσομοίωσης». Χωρίς να απορρίπτονται τα άλλα διδακτικά εργαλεία, χρειάζεται επειγόντως να κινηθούν οι διαδικασίες για τη δημιουργία σοβαρών φορέων, που θα παράγουν ιστορικό διδακτικό υλικό, το οποίο θα είναι σε θέση - το πολύ σε δύο χρόνια από τώρα - να προσφέρει στους εκπαιδευτικούς επαρκή κάλυψη και στον τομέα της διδακτικής της Ιστορίας. Το παράδειγμα της απόπειρας διδασκαλίας της ενότητας «Εικονομαχία» αποτελεί χαρακτηριστικό δείγμα των δυνατοτήτων των ελληνικών δικτυακών τόπων: προβλήματα, λύσεις, λάθη, παρατηρήσεις.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ

ηλεκτρονική κοινότητα, διαδίκτυο, διδακτική ιστορίας, εργαλεία διδασκαλίας, Εικονομαχία.

Η τεχνολογία, όπως ορθά παρατήρησε ο James B.M.Schick, έχει πλέον δημιουργήσει νέους δεσμούς μεταξύ των ιστορικών σε μια παγκόσμια κοινότητα ηλεκτρονική. Οι αλλαγές είναι ταχύτατες: τόσο πολύ, ώστε κάθε μέρα που περνά, σημειώνει το 1997 η Kelly A. Woestmam, προστίθενται πάνω από 1.000 καινούρια sites. Οι μηχανές αναζήτησης και η όλη κατασκευή και δομή τους μπορεί να μοιάζουν πρωτόγονες την επόμενη δεκαετία και οι μέθοδοι που τώρα συζητούμε να θεωρούνται σε λίγο καιρό αστείες ή και παράδοξες.

Το θέμα του Συμποσίου που πραγματοποιήθηκε το Μάιο του 1998 στο Cincinnati των Η.Π.Α. με θέμα «Το μέλλον της Ιστορίας στην Ηλεκτρονική Εποχή» αποκαλύπτει και παραπέμπει στην ανάγκη των ιστορικών να ανακαλύψουν νέες οδούς και τρόπους διδασκαλίας σε συνάρτηση με την ηλεκτρονική πραγματικότητα και το περιβάλλον που αυτή διαμορφώνει. Οι ιστορικοί γνωρίζουν πως πρέπει να προετοιμάζονται για τους μαθητές της επόμενης γενιάς. Δεν υπάρχει πλέον η πολυτέλεια της αγνόησης του διαδικτύου και της επανάστασης που έφερε στον κόσμο της γνώσης και της επικοινωνίας - για να αναφερθούμε στα στοιχειώδη. Οι αναφορές και τα αρχεία, όχι δυστυχώς ακόμα στους ελληνικούς τόπους, είναι τόσο πλούσια και πολύτιμα, οι βάσεις

δεδομένων τόσο πολλές, οι δικτυακοί τόποι, οι κατάλογοι βιβλιοθηκών, τα ηλεκτρονικά περιοδικά και οι ζωντανές συνομιλίες έχουν αλλάξει για πάντα το επιστημονικό και γνωστικό τοπίο τόσο πολύ, που το διαδίκτυο αποτελεί πια την πιο επαναστατική αποθήκη ανθρώπινης γνώσης όλων των εποχών. Όσο πιο γρήγορα ο ιστορικός απαντήσει στην πρόκληση της χρήσης των ηλεκτρονικών μέσων, τόσο πιο εύκολα θα πλησιάσουν, θα επικοινωνήσουν και θα ενεργοποιήσουν τους σημερινούς μαθητές. Άλλωστε η « διδακτική προσομοίωση »(δημιουργία τεχνητού περιβάλλοντος ιστορικού χώρου και προσώπων) ως μέθοδος διδασκαλίας θα μπει σύντομα στην εκπαιδευτική διαδικασία, τουλάχιστον σε χώρες με παράδοση στη χρήση των νέων τεχνολογιών αλλά και που ως τώρα δημιουργούσαν μια εικονική πραγματικότητα που μετέφερε το κλίμα της επιλεγμένης ιστορικής εποχής, μέσω του θεατρικού παιχνιδιού ή της ευρύτατα χρησιμοποιημένης λύσης της μεταμφίεσης ενήλικα σε πρόσωπο ή διασημότητα εποχής για να συζητήσει με τους μαθητές και να απαντήσει σε ερωτήσεις.

Η διδασκαλία της Ιστορίας, σύμφωνα με τον Frederick D.Drake, έχει γίνει πλέον ένα από τα πιο δύσκολα διδακτικά αντικείμενα και απαιτεί τη χρήση όλων των ειδών των διδακτικών εργαλείων για να προκαλέσει το ενδιαφέρον των μαθητών και να τους ενεργοποιήσει δημιουργικά. Σήμερα οι επιλογές του εκπαιδευτικού μπορούν να κινηθούν ανάμεσα στις χιλιάδες ιστοσελίδες του διαδικτύου, που προσφέρουν κείμενα, πηγές, φωτογραφικά αρχεία, εκπαιδευτικό υλικό, προτάσεις για τη χρήση κινηματογραφικού υλικού, ηχητικά ντοκουμέντα, μουσικές προτάσεις, αν και υπάρχουν εκπαιδευτικοί που επιλέγουν συνειδητά τις λεγόμενες «σιωπηλές» προτάσεις – ιστοσελίδες, καθώς θεωρούν ότι η μουσική και ταινίες «καταβροχθίζουν τη μνήμη». Όμως αυτό είναι θέμα άλλης μεγάλης συζήτησης. Πάντως στο συνέδριο του Cambridge που έγινε από τις 21 έως τις 26 Νοεμβρίου 2000 συμφώνησαν οι μετέχοντες ότι η Ιστορία δίνει μέσω του παρελθόντος απαντήσεις στο παρόν, λύνει σύγχρονα προβλήματα, ωθεί στην αντίληψη και κατανόηση του παρόντος εφόσον κατακτηθεί η αντίληψη και κατανόηση του παρελθόντος. Στο ίδιο συνέδριο παρουσιάστηκαν τα συμπεράσματα έρευνας σε 250 νέους ηλικίας από 15 έως 28 ετών, σύμφωνα με τα οποία - με άριστα το πέντε (5) – μόνο ένα 3,14 του δείγματος απάντησε ότι του αρέσει η διδασκαλία της Ιστορίας μέσω πηγών, ένα 3,34 ότι αποδέχεται εννοϊκά την παραδοσιακή διδασκαλία από τον καθηγητή και την πιο υψηλή αποδοχή είχε η διδασκαλία μέσω κινηματογραφικών ταινιών.

Σημασία όμως έχει τι ζητούμε ακριβώς από τους μαθητές σήμερα, κι αν ο στόχος επιτυγχάνεται. Αυτό που απαιτείται από τους μαθητές σύμφωνα με τα «National History Standards» των Η.Π.Α. του 1996 (14-24) είναι βέβαια η βασική διάκριση ανάμεσα στο παρόν, παρελθόν και μέλλον αλλά κυρίως η διατύπωση συλλογισμών και ερωτημάτων, η καλλιέργεια της ικανότητας επιλογής και αποτίμησης στοιχείων και πληροφοριών, η δυνατότητα σύγκρισης και ανάλυσης ιστορικών εικόνων και καταγραφών, ικανότητα ερμηνείας του ιστορικού υλικού και απόκτησης προσωπικής οπτικής και τέλος η ικανότητα να διαμορφώσουν οι μαθητές το δικό τους «φύλλο εργασίας» κατασκευάζοντας δικές τους αφηγήσεις. Οι κατά την Επιτροπή Brandley οδηγίες του 1998 απαιτούν τη διαμόρφωση και αποτύπωση ιστορικών συλλογισμών, όπως η διαπίστωση της επιρροής που ασκεί το παρελθόν στη διαμόρφωση του

παρόντος και του μέλλοντος, ο εντοπισμός της σημασίας των ατομικών περιπτώσεων που διαμόρφωσαν την Ιστορία κ.λ.π.

Η διδασκαλία της Ιστορίας αποκτά τρεις βασικές διαστάσεις :

- γνώση
- συλλογιστικές δεξιότητες
- επικοινωνιακές δεξιότητες

Τα εργαλεία του εκπαιδευτικού που διδάσκει Ιστορία μπορεί να είναι όχι μόνο και σταθερά το σχολικό εγχειρίδιο ούτε μόνο οι όποιοι δικτυακοί τόποι. Αυτό πρέπει να τονισθεί προς αποφυγήν παρερμηνειών και μονομανιών. Μπορούν κάλλιστα να χρησιμοποιηθούν κατά περίπτωση ως διδακτικό υλικό εικόνες και έργα τέχνης, καρτ – ποστάλ, ημερολόγια, ταινίες και θεατρικές παραστάσεις, αφηγήσεις – συνεντεύξεις, αντικείμενα, επιστολές, εφημερίδες, περιοδικά, μουσική.

Σ' ό,τι αφορά το διαδίκτυο και τη χρήση του στη διδακτική πράξη πολύ υπολείπμαστε των άλλων χωρών, αν και είναι βήμα θετικό η εισαγωγή του στην εκπαιδευτική διαδικασία στο τέλος της δεκαετίας του '90 , όπως πάντα με καθυστέρηση. Σε άλλες χώρες έχει ήδη ολοκληρωθεί ένα ισχυρό σύστημα στήριξης του εκπαιδευτικού, που επιχειρεί να διδάξει μέσω του διαδικτύου . «Η τεχνολογία δεν τελειώνει στον εαυτό της...Αποτελεί εργαλείο προόδου και μέθοδο μεταφοράς γνώσεων ως τμήμα του σχεδιασμού της σχολικής κοινότητας». Έτσι σε σχολεία λειτουργούν «Επιτροπές διδακτικού σχεδιασμού» για την παραγωγή υλικού στήριξης, βάσης δεδομένων και τη διαμόρφωση στρατηγικής για τη χρήση της τεχνολογίας. Σε κρατικό επίπεδο λειτουργούν τμήματα, όπως το Federal Funding for Technology στην Washington DC, το National Center for Technology Planning (NCTP), National Foundation for the Improvement of Education (NFIE) στην Washington DC και όμιλοι συγκροτημένοι από εκπαιδευτικούς, όπως η Education Renaissance Planners στο Evanston του Illinois ή το North Central Educational Laboratory για να αναφερθούμε στις Η.Π.Α. , ή το Computers in teaching initiative Center for History (CTICH) στη Glasgow της Βρετανίας, που έχει συγκεντρώσει έναν τεράστιο όγκο πληροφοριών και δεδομένων για τη διδασκαλία της Ιστορίας (πάνω από 2.000 κείμενα και πηγές, 1.000 χάρτες και ακόμα πίνακες και γραφικά) και έχει δημιουργήσει 40 νέες βάσεις δεδομένων. Κι ακόμα το "Clio '92" στην Ιταλία από μια ερευνητική ομάδα που μελετά, δημιουργεί και προτείνει διδακτικές προτάσεις για τη στήριξη της διδασκαλίας μέσω των νέων τεχνολογιών, για να αναφερθούμε και στην Ιταλία. Παράλληλα κυκλοφορούν περιοδικά όπως το Journal for Multimedia History. Στην Ελλάδα, τι; Χωρίς να παραβλέπονται οι όποιες κινήσεις και προσπάθειες υπάρχει σοβαρό έλλειμμα στη δημιουργία μεγάλων ελληνόφωνων βάσεων δεδομένων για τη στήριξη της διδασκαλίας της Ιστορίας και όχι βέβαια μόνον.

Η ιστορική παιδεία είναι η δυνατότητα της εν δυνάμει διαμόρφωσης γνώσης και της κατανόησης του πώς αυτή η γνώση παρήχθη. Είναι μέσον προσπέλασης άλλων πνευματικών εννοιών, είναι η ικανότητα να χρησιμοποιήσει κανείς αυτή τη γνώση για να θέτει υπό κριτικό έλεγχο το παρόν και να διατυπώνει τελικά την προσωπική του οπτική. Η διδασκαλία μέσω της τεχνολογίας στηρίζεται στο διαβάζω – παρατηρώ, στη δημιουργική συνεργασία – όχι μόνο μέσα στην αίθουσα διδασκαλίας - στη συλλογή και επιλογή πληροφοριών από πολλούς δικτυακούς τόπους, τα συμπεράσματα, την καταγραφή τους και τη δημιουργία από τους μαθητές «φύλλου εργασίας». Στην

ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα, οι μαθητές δεν έχουν εθισθεί να κινούνται παραγωγικά στη σχολική βιβλιοθήκη (όπου υπάρχει), δεν έχουν ασκηθεί στη δημιουργία αξιόπιστων «φύλλων εργασίας» τα οποία δεν είναι ξερή αντιγραφή ή τυπική καταγραφή – επανάληψη των πληροφοριών, που κατ' αρχήν τέθηκαν στη διάθεσή τους. Αυτό που συνήθως τους ζητείται από τα φύλλα διδασκαλίας μέσω των υπολογιστών είναι κυρίως η καταγραφή των πληροφοριών που δίνουν οι ισχυροί ελληνικοί δικτυακοί τόποι, ενώ οι λεγόμενες «ερωτήσεις κρίσεως» έχουν συνήθως προφανείς απαντήσεις, οι οποίες ήδη προσφέρονται έτοιμες από το δικτυακό τόπο που προσπέλασαν. Υπάρχει ο κίνδυνος οι μαθητές να νομίσουν ότι αυτό που κάνουν είναι μελέτη σε βάθος και άσκηση στην παραγωγή ιστορικών συλλογισμών και κρίσεων, ενώ στην καλύτερη περίπτωση συλλέγουν απλώς πληροφορίες και στη χειρότερη κυκλοφορούν άσκοπα μέσα σε κείμενα και εικόνες.

ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ «ΕΙΚΟΝΟΜΑΧΙΑ» (Β΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ)

Παράδειγμα η απόπειρα διδασκαλίας μέσω ελληνικών δικτυακών τόπων της ενότητας της Εικονομαχίας, η οποία αποτέλεσε για μένα τυπικό δείγμα του ελλείμματος στον τομέα της στήριξης του εκπαιδευτικού έργου και της απουσίας ελληνικών sites. Παρατήρηση πρώτη: Το διδακτικό εγχειρίδιο κατηγορείται για το γεγονός ότι είναι ένα κα χρησιμοποιείται δίκην Ευαγγελίου. Απογοήτευση πρώτη: μόνο ένας τόπος υπήρχε στη διάθεσή μου για τη διδασκαλία της συγκεκριμένης ενότητας και, απ' ό,τι αντιλήφθηκα λίγο αργότερα, για το μεγαλύτερο μέρος της Ιστορίας: ο τόπος του Ιδρύματος Μείζονος Ελληνισμού και ένας δεύτερος απολύτως βοηθητικού επιπέδου ο culture.gr, όπου μουσεία μνημεία και αρχαιολογικοί χώροι. Παρατήρηση δεύτερη: γενικόλογος ο πρώτος, περιληπτικότατος, όχι ιδιαίτερα πλούσιος σε βασικό κείμενο, σε παράλληλα κείμενα, σε οπτικό υλικό και πηγές, αλλά ευτυχώς υπήρχε. Πρόβλημα πρώτο: το διαφορετικό γνωστικό επίπεδο των μαθητών στους υπολογιστές, άρα διαμόρφωση ομάδων, όπου τουλάχιστον ένας είναι γνώστης. Λάθος πρώτο: η έλλειψη ποικίλου υλικού, μονόδρομος για τις ερωτήσεις, που υπέπεσαν στο τέλμα της κλήσης των μαθητών για καταγραφή πληροφοριών, χωρίς κρίσεις, συγκριτική έρευνα, εξαγωγή συμπερασμάτων και προσεγμένη καταγραφή – παρουσίαση. Οι μαθητές χωρισμένοι σε ομάδες των τριών ατόμων κλήθηκαν να απαντήσουν σε ερωτήσεις, όπως

- Ποια τα χρονικά όρια της Μέσης Βυζαντινής περιόδου και ποια γεγονότα σφραγίζουν την εποχή;
- Γιατί οι μαρτυρίες αρχαιολογικών ευρημάτων (κειμένων,,μνημείων κλπ) είναι περιορισμένες;
- Πώς επηρεάστηκε η ζωγραφική από την εικονομαχία;
- Ποια τα χαρακτηριστικά της εικονομαχικής τέχνης;
- Πότε κτίστηκε ο ναός της Αγ. Σοφίας της Θεσσαλονίκης και της Αγ. Ειρήνης στην Κωνσταντινούπολη; Ποια τα κοινά τους στοιχεία; Για ποιους λόγους φορητές εικόνες της εποχής σώζονται μόνο εκτός ορίων Βυζαντινής Αυτοκρατορίας και ειδικά στη μονή Σινά;
- Ποιος ο ρόλος και η σημασία των μοναστηριακών ιδρυμάτων;
- Ποια η κοινωνική πραγματικότητα που έχει διαμορφωθεί κατά την περίοδο αυτή;

Όλες οι απαντήσεις υπήρχαν έτοιμες στο δικτυακό τόπο. Τα παιδιά το μόνο που ακούσε να κάνουν ήταν να τις εντοπίσουν και να τις αντιγράψουν.

Δικαιολογία πρώτη: η παντελής έλλειψη υλικού στήριξης που θα επέτρεπε παρατήρηση, σύγκριση, εξαγωγή κρίσεων. Λύση πρώτη: η μηχανή αναζήτησης YAHOO και η είσοδος στο site της έκθεσης του Μητροπολιτικού Μουσείου της Ν. Υόρκης υπό τον τίτλο «Glory of Byzantium» όπου διδακτικές προτάσεις σχετικές με τη βυζαντινή τέχνη και θέματα προς συζήτηση και μελέτη από τους μαθητές, όπως στο θέμα υπό τον τίτλο «ο ρόλος των εικόνων», που ώθησε τη συζήτηση από μια ομάδα εργασίας σχετικά με το ρόλο των εικόνων, τους τρόπους απεικόνισης του θείου, του άυλου και πνευματικού κόσμου, ενώ οι απαντήσεις από τους μαθητές προώθησαν το διάλογο για το αν πρέπει και πώς να απεικονίζεται η θεότητα και λόγω του συγκεκριμένου τόπου ανέβηκε σημαντικά το επίπεδο του μαθήματος. Τα παιδιά, αφού τους προσφέρθηκε ενισχυτικό υλικό, σημείωσαν ότι η Θεότητα κατά τους πρώτους κυρίως χριστιανικούς χρόνους απεικονίζονταν συνήθως με τρόπο περισσότερο συμβολικό: περιστέρι, αμνός, καλός ποιμήν, Ορφέας, Ι.Χ.Θ.Υ.Σ. και το σχήμα του ψαριού, σταυρός, χριστόγραμμα. Πρότειναν δε και νέους τρόπους συμβολικής απεικόνισης: ένα όμορφο μεγάλο δένδρο, τον ήλιο ή σύννεφο. Πρόβλημα δεύτερο: ο θαυμάσιος δικτυακός τόπος ήταν αγγλόφωνος, με όσα προβλήματα αυτό συνεπάγεται εξαιτίας του βαθμού γλωσσικής αλειτουργίας των μαθητών και τη δυνατότητα άνετης άρα ταχείας προσπέλασης των κειμένων. Λάθος δεύτερο: η ανακάλυψη θαυμάσιων δικτυακών τόπων με τη μηχανή αναζήτησης, με έβαλε στον πειρασμό να ωθήσω κάποιες ομάδες να μπουν στο Byzantium 2000, όπου αναπαραστάσεις κτιρίων της Κωνσταντινουπόλεως υπό το πρόσχημα ότι έτσι αναπλάθεται ο περιβάλλον χώρος της εποχής. Στην πραγματικότητα ο στόχος «Εικονομαχία» χάθηκε στην περίπτωση αυτή. Παρατήρηση δεύτερη: οι μαθητές έδωσαν οξυδερκέστατες απαντήσεις στο ερώτημα που τέθηκε εκτός κειμένων για τα αίτια της Εικονομαχίας και τι κατά τη γνώμη τους θα συνέβαινε αν σήμερα επανερχόταν το ζήτημα των εικόνων: απάντησαν ότι αν επανειδίκευτο το θέμα σήμερα, θα ήταν για λόγους παρελκυστικούς, για λόγους καθαρά πολιτικούς, για να επιβεβαιώσουν το κράτος ή η Εκκλησία ή και τα κόμματα την ισχύ και την επιρροή τους στους πολίτες. Διευκρίνισαν ότι, αν και το θέμα έχει λυθεί, θα μπορούσε να καλλιεργηθεί τεχνητά φανατισμός με απρόβλεπτες συνέπειες για την κοινωνική συνοχή. Στην ερώτηση ποιος θα νικούσε, αν προέκυπτε σήμερα σύγκρουση κράτους (ή πολιτικών κομμάτων) με την Εκκλησία για το θέμα της λατρείας των εικόνων, το μεγαλύτερο ποσοστό των παιδιών (με μικρή διαφορά) απάντησε ότι θα νικούσε η Εκκλησία. Παρατήρηση τρίτη: αδυναμία σοβαρή στη σωστή παρουσίαση των φύλλων εργασίας και στη διαμόρφωση κειμένου, όπου δεν υπήρχε αντιγραφή. Παρατήρηση τέταρτη: οι άλλες ομάδες λίγο παρακολουθούσαν τις ανακοινώσεις των συμμαθητών τους, άρα λίγα εισέπραξαν ως συνολική γνώση από τη διαδικασία, ενώ με θέρμη συμμετείχαν στη συζήτηση.

Συμπέρασμα: χρειάζεται χρόνος για την άσκηση μαθητών και εκπαιδευτικών στη δημιουργική συλλογική εργασία και κυρίως χρειάζεται χρόνος για τη δημιουργία υλικού στήριξης στο διαδίκτυο στην ελληνική γλώσσα, και από μεμονωμένους εκπαιδευτικούς, πράγμα που ήδη συμβαίνει, αλλά κυρίως από φορείς συγκροτημένους και σοβαρούς, που θα αναλάβουν το δύσκολο έργο. Αν συμβεί αυτό τώρα, σε δύο χρόνια από σήμερα με σκληρή εργασία, θα μπορούμε να μιλάμε για την ύπαρξη

αξιοπρεπούς εκπαιδευτικού υλικού με χάρτες, γραφικά, εικόνες, έργα τέχνης, πηγές, ταινίες, φωτογραφίες που θα στηρίζει το έργο των εκπαιδευτικών, οι οποίοι επιχειρούν διδασκαλία μέσω των νέων τεχνολογιών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Anderson, Ian G., developing Multimedia Courseware for Teaching History: A UK Perspective, *The Journal for Multimedia History* 3 (2003).
2. The Brandley Commission on History in the Schools. BUILDING A HISTORY CURRICULUM: GUIDELINES FOR TEACHING HISTORY IN SCHOOLS. Washington, DC: Educational Excellence Network: 1998. ED 310008.
3. Bridges Edwin, Historians and Archivists: Educating the Next Generation, *American Archivist* 56 (Fall 1993), 730-749.
4. Breuilly, John H., Teaching History through Computer Assisted Learning, Core Resources for Historians: A Multimedia CD- Rom (TLTP History Courseware Consortium, Univ. of Glasgow 1998).
5. Drake, Frederic D., and Lawrence W. McBride. "Reinvigorating the Teaching and Learning of History through Alternative Assessment", *The History Teacher* 30 (February 1997), 145-173.
6. *The Journal of the Association for History and Computing*, Vol. 1, No 1, June 1998 (Symposium : "The Future of History in the Electronic Age").
7. The National Center for History in Schools. NATIONAL STANDARDS FOR HISTORY. Los Angeles: National Center for History in the schools, 1996, ED 399213.
8. November Alan, Staudt Carolyn, Costello Mary Ann and Huske Lynne, Critical Issue: Developing a School or District Technology Plan, Office of Educational Technology(1996).
9. Schick, James B. M., Teaching History With a Computer: A Complete Guide for College Professors, (Chicago: Lyceum Books, Inc.1990).
10. Woestman, Kelly A., Net Survey: Navigating the Internet, *History Microcomputer Review* 11 (Fall1995)93-99.
11. Woestman Kelly A., Navigating the Internet, *History Computer Review* 12 (Spring 1996), 35-60.

